

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรงเรียนประถมศึกษา เป็นสถาบันที่จัดการศึกษา เบื้องต้นให้แก่เด็ก โดยมีมุ่งที่จะให้เด็กมีประสบการณ์ และทักษะขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ตลอดจนวิธีการดำรงชีวิตให้มีสุขภาพดี สามารถเติบโตขึ้น เป็นพลเมืองที่ดีมีคุณภาพของประเทศในอนาคต ดังนั้นโรงเรียนประถมศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการจัดการศึกษา เพื่อปลูกฝังความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติที่ถูกต้องในเรื่องการดูแลสุขภาพ การป้องกันตนเองให้มีความปลอดภัยจากโรคภัยไข้เจ็บแก่เด็กวัยเรียนในระยะเริ่มแรก เพื่อเป็นพื้นฐานไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป ซึ่งวิธีการเพื่อให้บรรลุผลดังกล่าวได้นั้นก็โดยการจัดโครงการสุขภาพในโรงเรียนอันประกอบไปด้วย การจัดสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะในโรงเรียน การจัดบริการสุขภาพ และการจัดการเรียนการสอนสุขภาพในโรงเรียน ซึ่งจุดมุ่งหมายที่สำคัญของโครงการสุขภาพในโรงเรียนก็เพื่อให้ นักเรียนและบุคลากรทุกคนในโรงเรียนมีสุขภาพที่ดี (สุชาติ โสภประยูร 2525 : 30) และถ้าหากโรงเรียนได้มีการจัดดำเนินการโครงการสุขภาพในโรงเรียนอย่างจริงจังแล้วจะช่วยลดปัญหาสุขภาพของนักเรียน และบุคลากรทุกคนในโรงเรียนได้เป็นอันมาก อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีสุขภาพดี มีการเจริญเติบโตตามวัยและยังผลให้การเรียนการทำงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ในการจัดดำเนินการโครงการสุขภาพในโรงเรียนประถมศึกษานั้น ผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลสำคัญที่สุด เพราะผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้รับนโยบาย เป็นผู้นำในการวางแผน การจัดดำเนินการงาน นิเทศงาน ติดตามประเมินผลงาน และรับผิดชอบการจัดโครงการสุขภาพในโรงเรียน เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องใช้กระบวนการต่าง ๆ ในการบริหารบุคลากรในโรงเรียน และจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ร่วมมือกันอย่างเข้มแข็ง ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมองเห็นปัญหาทุกอย่างที่เกิดขึ้นและ เป็นผู้นำที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง แก้ไข ปรับปรุง กระตุ้นเตือนให้การจัดดำเนินการโครงการสุขภาพในโรงเรียนดำเนินก้าวหน้าไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งถ้าหากผู้บริหารโรงเรียนได้เล็งเห็นความสำคัญของ

โครงการสุขภาพในโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทของตนเองที่มีต่อการจัดโครงการสุขภาพในโรงเรียนดีแล้วย่อมทำให้การบริหารงานด้านนี้บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้อย่างแน่นอน

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ในการบริหารงานด้านสุขภาพอนามัย ของผู้บริหารโรงเรียนในระดับประถมศึกษาพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาประสบกับปัญหาอยู่ในระดับมากเกี่ยวกับการขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ และการประสานงานกับชุมชนตลอดจนกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในชุมชน มีปัญหาอยู่ในระดับมากในด้านการจัดสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะในโรงเรียน การจัดบริการสุขภาพในโรงเรียน และการสอนสุขศึกษาในโรงเรียน เช่นเดียวกัน จึงทำให้โรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่สามารถจัดโครงการสุขภาพในโรงเรียนให้ได้ผลดีและเป็นไปตามมาตรฐานขั้นต่ำของงานสุขศึกษาในโรงเรียนที่คณะกรรมการสุขภาพศึกษาธิการศึกษากำหนดไว้ (วิลาศ จันทรรัตน์ 2524 : 80-81) อย่างไรก็ตามในการบริหารโครงการสุขภาพในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น นอกจากผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ สมรรถนะของการบริหารงานและให้ความสำคัญในการจัดโครงการสุขภาพในโรงเรียนอย่างจริงจังแล้ว องค์ประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารโรงเรียนสามารถประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเองได้ว่าดำเนินไปสู่ทิศทางและเป้าหมายที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใดก็คือ ความคาดหวังที่จะปฏิบัติในการบริหารโครงการสุขภาพในโรงเรียน เพราะความคาดหวังที่จะปฏิบัตินั้น เป็นสิ่งที่เกิดจากการผสมผสานของความรู้ความเข้าใจ เป้าหมายและความตั้งใจจริงที่จะปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จตามที่ผู้บริหารโรงเรียนต้องการ ซึ่งในการบริหารโครงการสุขภาพในโรงเรียนนั้นถ้าหากผู้บริหารโรงเรียนพยายามใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารงานให้บรรลุเป้าหมายที่ตนเองได้คาดหวังไว้ได้มากที่สุด ก็จะทำให้การจัดดำเนินงานโครงการสุขภาพในโรงเรียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาและส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนและบุคลากรทุกคนในโรงเรียนได้อย่างเต็มที่

สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตการศึกษา 1 ซึ่งอยู่ในพื้นที่ 5 จังหวัดคือ นครปฐม ปทุมธานี นนทบุรี สมุทรปราการ และสมุทรสาคร ได้มีการจัดโครงการสุขภาพในโรงเรียนและอยู่ในโครงการสุขภาพศึกษาธิการศึกษาดังแต่ปี พ.ศ. 2522-2529 จำนวน 552 โรงเรียน (โครงการสุขภาพศึกษาธิการศึกษา 2525 : 2) แต่ยังไม่มีการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้แต่อย่างใด ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะครูในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งได้ปฏิบัติงาน

อยู่ในเขตการศึกษาที่ 1 นี้ จึงมีความปรารถนาที่จะเห็นผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ในการจัดโครงการสุขภาพในโรงเรียนดียิ่งขึ้น เพื่อจะได้เป็นผู้ให้คำแนะนำกระตุ้นเตือนและให้ความร่วมมือในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในงานด้านนี้ ในโรงเรียนของตนให้บังเกิดผลดีกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน อันจะนำมาซึ่งการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพก่อให้เกิดการส่งเสริมสุขภาพแก่นักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพอันจะเป็นการช่วยพัฒนาประเทศอีกทางหนึ่งด้วย ฉะนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง "การเปรียบเทียบการปฏิบัติที่คาดหวังกับการปฏิบัติจริงในการบริหารโครงการสุขภาพในโรงเรียนตามการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา เขตการศึกษา 1" เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่จัดดำเนินงานโครงการสุขภาพในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติที่คาดหวังกับการปฏิบัติจริงในการบริหารโครงการสุขภาพในโรงเรียน ตามการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1

สมมุติฐานของการวิจัย

ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1 เกี่ยวกับการปฏิบัติที่คาดหวังกับการปฏิบัติจริงในการบริหารโครงการสุขภาพในโรงเรียนไม่แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการรับรู้ของผู้บริหารเกี่ยวกับการบริหารโครงการสุขภาพในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1

2. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการบริหารโครงการสุขภาพในโรงเรียน 6 ด้านคือ

2.1 การวางแผนโครงการสุขภาพในโรงเรียน

2.2 การจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อสุขภาพภายในโรงเรียน

- 2.3 การจัดบริการสุขภาพในโรงเรียน
- 2.4 การสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่เกี่ยวกับสุขภาพ
- 2.5 การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน และชุมชน
- 2.6 การประเมินผลโครงการสุขภาพในโรงเรียน

ความจำกัดของการวิจัย

1. ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยได้จากแบบสอบถามเพียงอย่างเดียว ผู้วิจัยไม่ได้สังเกตและสัมภาษณ์ด้วยตนเองจึงอาจคลาดเคลื่อนไปบ้าง
2. เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษามีภูมิลำเนา ประสบการณ์ และวุฒิแตกต่างกันจึงอาจทำให้การรับรู้เกี่ยวกับการบริหารโครงการสุขภาพในโรงเรียนแตกต่างกัน

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1 เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการบริหารโครงการสุขภาพในโรงเรียน
2. ผู้วิจัยถือว่าคำตอบที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1 เป็นข้อมูลที่เป็นความจริงและเชื่อถือได้

คำจำกัดความในการวิจัย

1. โครงการสุขภาพในโรงเรียน หมายถึง การจัดและดำเนินงานทางด้านการจัดสิ่งแวดล้อมที่ถูกละเลยในโรงเรียน การจัดบริการสุขภาพในโรงเรียน และการจัดการเรียนการสอนสุขศึกษาในโรงเรียน เพื่อมุ่งให้การส่งเสริมและสร้างเสริมสุขภาพให้แก่นักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ
2. การบริหารโครงการสุขภาพในโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่และความรับผิดชอบในการที่ผู้ดำรงตำแหน่งจะต้องกระทำเกี่ยวกับการริเริ่ม ปรับปรุง ส่งเสริม แนะนำ คัดคว้าวิจัย เผยแพร่ อบรม ควบคุม นิเทศ และประเมินผลโครงการสุขภาพในโรงเรียน

3. การปฏิบัติที่คาดหวัง หมายถึง การปฏิบัติที่คาดว่าจะจะเป็นไปตามสภาพ ...
ที่เหมาะสม ถ้าหากมีงบประมาณเพียงพอ บุคลากรในโรงเรียนและชุมชนให้ความร่วมมือเป็น
อย่างดี พร้อมทั้งใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดโครงการสุขภาพในโรงเรียน

4. การปฏิบัติจริง หมายถึง การปฏิบัติจริงในการบริหารโครงการสุขภาพใน
โรงเรียนที่กำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบัน

5. โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้น ป.1-
ป.6 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1

6. ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้ปฏิบัติ
หน้าที่ราชการแทนบุคคลดังกล่าวในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1

7. เขตการศึกษา 1 หมายถึง เขตการศึกษาที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 5 จังหวัดคือ จังหวัดนครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี
สมุทรปราการ และสมุทรสาคร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย